

Nasze Dziedzictwo

ELCKA KOLEJ WĄSKOTOROWA

Nasze Dziedzictwo - Elcka Kolej Wąskotorowa

„Nasze Dziedzictwo – Elcka Kolej Wąskotorowa” – projekt, który otrzymał dofinansowanie ze środków Unii Europejskiej z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Warmia i Mazury 2007 – 2013. (Oś priorytetowa 2 - Turystyka, Działanie 2.1 - Wzrost potencjału turystycznego, Poddziałanie 2.1.5 - Dziedzictwo kulturowe).

Całkowita wartość projektu: 721 051,01 zł,

Kwota dofinansowania: 468 683,15 zł,

Wkład własny Miasta: 252 367,86 zł.

Podstawą do przygotowania i realizacji powyższego projektu przez samorząd była chęć ochrony i jeszcze pełniejszego uwypuklenia wartości historycznej i turystycznej EKW.

W RAMACH PROJEKTU WYKONANO:

- remont kapitalny budynku warsztatu pomocniczego,
- remont elewacji i dachu budynku lokomotywowni z częścią magazynową,
- remont elewacji i dachu wraz z dociepleniem budynku socjalno – biurowo – warsztatowego,
- uzupełnienie ogrodzenia terenu stacji przy budynku lokomotywowni i warsztatu pomocniczego,
- rozbiórkę zbędnych obiektów tymczasowych na terenie stacji EKW,
- nasadzenie zieleni wysokiej i ozdobnej na terenie stacji EKW,
- przebudowę i remont nawierzchni parkingu i chodników przed stacją EKW i drogi dojazdowej do stacji,
- nawierzchnię chodników na terenie stacji EKW przy budynku warsztatowym i kanale remontowym,
- wymianę oświetlenia peronu na lampy uliczne typu „retro”,
- montaż ławek i koszy na śmieci na terenie stacji.

3

EKW jest obiektem dziedzictwa kulturowego, dzięki któremu Ełk znajduje się w gronie zaledwie kilkunastu miast w Polsce, posiadających ten niezwykle środek lokomocji, spełniający w chwili obecnej jedynie funkcję atrakcji turystycznej. Turystyka kolejowa w stylu retro oparta jest o zabytkową kolejkę wąskotorową, której trasa biegnie pradawnymi terenami plemienia Jaćwingów, wśród polodowcowego krajobrazu z licznymi jeziorami, oczkami wodnymi oraz pięknymi lasami tworzącymi specyficzny i niepowtarzalny mikroklimat oraz niespotykane walory widokowe. Kolejka jest zabytkiem techniki, jej trasa liczy łącznie ok. 48 km i wiedzie z Ełku przez Laski Małe (rozjazd torów) do Turowa i z Ełku przez Laski Małe do Zawady (patrz: mapa Ełckiej Kolei Wąskotorowej - str. 14). Obecnie w okresie letnim kolejką można dojechać do miejscowości Sypitki.

W 1905 r. na zlecenie starosty ełckiego Carla Suermondta, powstał projekt budowy linii wąskotorowej o prześwicie toru 1000 mm, poprzedzony analizą geologiczną, klimatyczną, gospodarczą i wojskową. Linia miała prowadzić z Ełku, pokonując rzekę Ełk, przesykiem pomiędzy jeziorami Ełckim i Selmentem Wielkim, dalej pomiędzy Selmentem Wielkim, a Regielnickim, przez Regielnicę i Kałużyny do Lasek Małych. Tutaj linia rozdzielała się, tj. jedna trasa prowadziła przez Sypitki, Pisanicę i Kalinowo do granicznego Turowa, druga natomiast do wsi Zawady Tworki nad jeziorem Rajgrodzkim. Linię budowano w latach 1910 - 1913. W pierwszych miesiącach I wojny światowej wojska rosyjskie zdewastowały zaplecze kolei i wywoziły w głąb Rosji parowozy i wagony. W końcu II wojny światowej, podczas ofensywy styczniowej wojsk radzieckich (1945 r.) kolej po raz wtóry została zniszczona. Jednak w tym przypadku, szczęśliwie, ocalały wszystkie parowozy.

Trudno przecenić historyczną wartość Ełckiej Kolei Wąskotorowej, którą oprócz władz samorządowych oraz lokalnych pasjonatów, dostrzegł Wojewódzki Konserwator Zabytków w Suwałkach, wpisując ją w całości w 1991 r. jako dobro kultury do rejestru zabytków pod numerem „A - 847”. W związku z reformą administracyjną, pod datą 30.09.1991 r. zabytek został wpisany do księgi „A” Rejestru Zabytków Województwa Warmińsko - Mazurskiego pod nowym numerem „A - 3194 - Ełcka Kolej Dojazdowa - przestrzenny układ komunikacyjny”.

4

Wartość historyczna
i kulturowa Ełckiej Kolei
Wąskotorowej (EKW)

5

SZCZEGÓLNEJ OCHRONIE PRAWNEJ PODLEGAJĄ NASTĘPUJĄCE OBIEKTY:

ŁŁK WĄSKOTOROWY:

1. Budynek stacyjny główny – z 1913 r.;
2. Zespół budynków dawnej stacji przeładunkowej – z lat 1913-1951 r.;
3. Parowozownia z warsztatem napraw, kuźnią i stacją nawęglania wraz z historycznym wyposażeniem, a w szczególności:
 - żuraw stacji nawęglania firmy Beck und Henkel, Kassel - z 1913 r.;
 - silnik trójfazowy o mocy 3,7 kW firmy Cölner Elektromotorenfabrik Johannes Brückendorf – z lat 30-tych;
 - tokarka do zestawów kołowych firmy Klamberg Hansa G.M.B.H., Frankfurt/Main, - z ok. 1930 r.;
 - tokarnia firmy Braun Herbst A.G. – z ok. 1930 r.;
 - strugarka poprzeczna zwykła do metali firmy Bracia Steinberg – z 1938 r.;
 - zbiornik wodny wyrównawczy stalowy, nitowany – z 1913 r.;
 - kuźnia z piecem kowalskim, kowadłem kowalskim, imadłem kowalskim oraz historycznym oprzyrządowaniem – z lat 1913-1951 r.;
 - kanał remontowy - z lat 1913-1951;
4. Nadwozie wagonu pocztowego normalnotorowego typu pruskiego – z końca XIX w.
5. Wagon towarowy – węglarka, dawny typ PKP Wddh, prod. Zakładów Ostrowieckich – z 1909 r.;
6. Pług odśnieżny – z 1952 r.;
7. Wagon osobowy 2 klasy typu Bxhpi – z ok. 1950 r.;
8. Wagon towarowy kryty specjalny – wagon bagażowy i obsługi, typ Fxh, prod. polskiej – ok. 1950 r.;
9. Lokomotywa parowa wąskotorowa serii Px48 nr 1752 – z 1951 r.;
10. Trzy wagony osobowe wąskotorowe klasy 2 typu 1 Aw (Bxhpi) – z lat 1955-1958.

LINIA KOLEJOWA WĄSKOTOROWA ŁŁK WĄSKOTOROWY – TUROWO:

1. Most żelbetowy na 0756 km – z 1913 r.;
2. Most stalowy na 15,214 km, za Sypitkami – z lat 1910-1952;
3. Most żelbetowy na 16,730 km między Sypitkami a Pisanicą – z 1913 r.;
4. Budynek pomocniczy po nieistniejącym dworcu w Kalinowie – z 1913 r.;
5. Wiadukt stalowo – kamienny między stacją Kalinowo a Marze – z 1913 r.;
6. Wiadukt stalowy w pobliżu Milewa – z 1913 r.;

7. Głazy wyznaczające granicę terenu kolei na przystanku Milewo – z 1913 r.;
8. Przepusty betonowe pod linią kolejową między Milewem, a Turowem – z lat 1939-1945;
9. Budynek stacyjny w Turowie z częściowo zachowanymi sprzętami – z 1950 r.;
10. Studnia z żurawiem żeliwnym w Turowie – z 1913 r.;
11. Rozjazd ułożony z szyn typu lekkiego firmy Krupp i Insbergues – z 1913 r.;
12. Drezyna o napędzie ręcznym w Turowie – z ok. 1930 r.;
13. Wiata z przystanku w Grądzkich Łłckich – z lat 1939-1945.

LINIA KOLEJOWA WĄSKOTOROWA

LASKI MAŁE – ZAWADY (ODGAŁĘZIENIE):

1. Zawady – Tworki, budynek stacyjny – z 1913 r.;
2. Zawady – Tworki, rozjazd ułożony z szyn typu lekkiego firmy Krupp – z 1913 r.;
3. Zawady – Tworki, drezyna o napędzie ręcznym – z ok. 1950 r.

7

Elcka Kolej Wąskotorowa jest jedyną koleją wąskotorową, która pozostała spośród wielu w województwie warmińsko-mazurskim. W całym kraju jest ok. 16 takich obiektów, zaś najbliżzej Elku położona jest kolej w Nowym Dworze Gdańskim oraz Mławie. Spośród kilkunastu takich obiektów czynnych jest zaledwie od 5 do 6 (w tym kolej elcka). Fakt ten świadczy o tym, iż EKW jest interesującym zabytkiem i niewątpliwie, wyjątkową atrakcją turystyczną nie tylko w województwie, ale także w całej Polsce.

Wszystkie wyżej wymienione ruchomości stanowią skansen, który turyści mogą zwiedzać. Można obejrzeć z bliska każdy pojedynczy wagon, czy lokomotywę. Na bocznych torach stoją osobowe wagony doczepne, pamiętające jeszcze czasy regularnych przewozów pasażerskich, są wagony do transportu towarów, pług odśnieżny, dźwig kolejowy, transportery - umożliwiające transport na wąskich torach wagonów normalnotorowych.

Oprócz tego w zabytkowym budynku dworca ma swoją siedzibę muzeum kolejnictwa. Znajdują się w nim przedmioty wyprodukowane przed 1945 r. Niektórych z wystawionych eksponatów nie posiada nawet Muzeum Zabytków Kolejnictwa w Warszawie. Zgromadzonych zostało tutaj wiele, bardzo ciekawych pamiątek. Od dawnego urządzenia do datowania kartonowych biletów, przez miniaturowe modele lokomotyw, po zbiór przedmiotów używanych niegdyś na co dzień w pracy konduktorów, zawiadowców, dróżników. Można tu nawet przymierzyć dawne wyposażenie służbowe konduktorów. Wszystkie te cenne przedmioty zostały zebrane przez elckich pasjonatów w celu ratowania zabytków kolei oraz upamiętnienia jej historii.

Niezwykle ciekawym elementem Elckiej Kolei Wąskotorowej jest skansen pszczelarski, w którym rzeźbione są w pniach drzew ule, wyrabia się małe rzeźby z miodu i wosku pszczelego, a produkowany miód, mogą spróbować przyjeżdżający do tego miejsca, turyści.

**EKW - aktualna
działalność**

8

Od kilku lat EKW prowadzi przewozy turystyczne. W jej ofercie możemy znaleźć wycieczki grupowe, indywidualne oraz szkolne. Istnieje także możliwość zorganizowania imprez „na życzenie”. Na trasie biegnącej w granicach powiatu ełckiego: Ełk - Sypitki - Ełk (ok. 30 km) tabor jest ciągnięty zarówno przez lokomotywę spalinową Lyd-1 (WLS - 150) jak również zabytkowy parowóz Px48-1752. Stacja w Sypitkach jest takim miejscem, w którym podróżujący mogą sobie urządzić piknik, wziąć udział we wspólnym ognisku i zrelaksować się w otoczeniu pięknej przyrody.

Ełcka Kolej Wąskotorowa zdobyła prestiżową nagrodę w konkursie „Przebiśnięg”, która nazywa się „turystycznym Oscarem”. Samorząd miejski aktywizuje działalność EKW poprzez organizowanie na jej terenie wydarzeń kulturalnych, w tym m.in. „Podróż ze smakiem” - plenerowa impreza promująca zarówno kulinarne tradycje Ziemi Ełckiej, jak też jej dorobek kulturalny. W imprezach tych biorą udział zarówno turyści, jak też i mieszkańcy powiatu ełckiego. Wskazane imprezy cieszą się dużą popularnością, na co bez wątpienia miał wpływ zrealizowany projekt „Modernizacja Ełckiej Kolei Wąskotorowej na potrzeby turystyki”.

Ełcka Kolej Wąskotorowa to również jeden z elementów produktu turystycznego, jakim jest szlak „Ełcka KOLEJ na KAJAKI - z Mazur na Biebrzę”. Jest to szlak, który stwarza warunki, aby poznać, co na tym terenie najcenniejsze, pozwala także w atrakcyjny sposób przenieść się z Mazur do Biebrzańskiego Parku Narodowego.

11

Inwestycja, której celem była renowacja obiektów dziedzictwa kulturowego o potencjale turystycznym, wraz z zagospodarowaniem terenów je otaczających, przyczyni się do podniesienia atrakcyjności zwiedzanych obiektów przez turystów podróżujących szlakiem z Mazur nad Biebrzę.

Realizacja tej inwestycji była strategiczna dla podregionu ełckiego województwa warmińsko-mazurskiego ze względu na fakt, iż Elcka Kolej Wąskotorowa jest wyjątkową atrakcją i zabytkiem w skali całej Polski. Renowacja obiektów dziedzictwa kulturowego o potencjale turystycznym unikalnej kolei, pozwala zakładać, iż od momentu zakończenia inwestycji zwiększać się będzie liczba osób korzystających z oferty Elckiej Kolei Wąskotorowej. Większe zainteresowanie turystów Elcką Koleją Wąskotorową korzystnie wpłynie również na rentowność innych podmiotów działających w turystyce (noclegi, gastronomia, itp.). Zwiększony ruch turystyczny w Ełku będzie pozytywnym zjawiskiem, które stanie się impulsem do powstawania nowych podmiotów świadczących usługi związane z turystyką na terenie miasta Ełk. Inwestycje na terenie EKW pozwolą podnieść jakość i ilość świadczonych usług turystycznych oraz zapewnić turystom wysokie standardy techniczne i bezpieczeństwa.

Perspektywy związane z realizacją projektu pod nazwą „Nasze Dziedzictwo - Elcka Kolej Wąskotorowa”

Planuje się coroczne realizowanie programu kulturalno – turystycznego na terenie EKW, w tym m.in.:

- przejazdy dla indywidualnego turysty w sezonie maj - wrzesień;
- przejazdy grup zorganizowanych w ciągu roku - grupy szkolne, firmy, wycieczki;
- przejazdy z różnych okazji i polskich świąt np. Walentynki, I-go Dnia Wiosny, Dzień Matki i Dziecka, Jesienne Grzybobranie, Święto Ziemniaka, Dzień Turystyki, 1 Maja, Kolejkowe Zaduszki, Mikołajki itp.;
- Letni Rodzinny Piknik Rekreacyjny - przejazd EKW połączony z rajdem rowerowym i spływem kajakowym lub marszem nordic walking, wyścigi drezyn;
- Ełckie Leśne Kino „ELKa” - pokaz filmów na stacji EKW w Sypitkach;
- imprezy kulinarne z udziałem znanych osób – kucharzy, aktorów, np. „Po drodze ze Smakiem”;
- lokalne koncerty, występy kulturalne połączone z wystawami rękodzieła lokalnego.

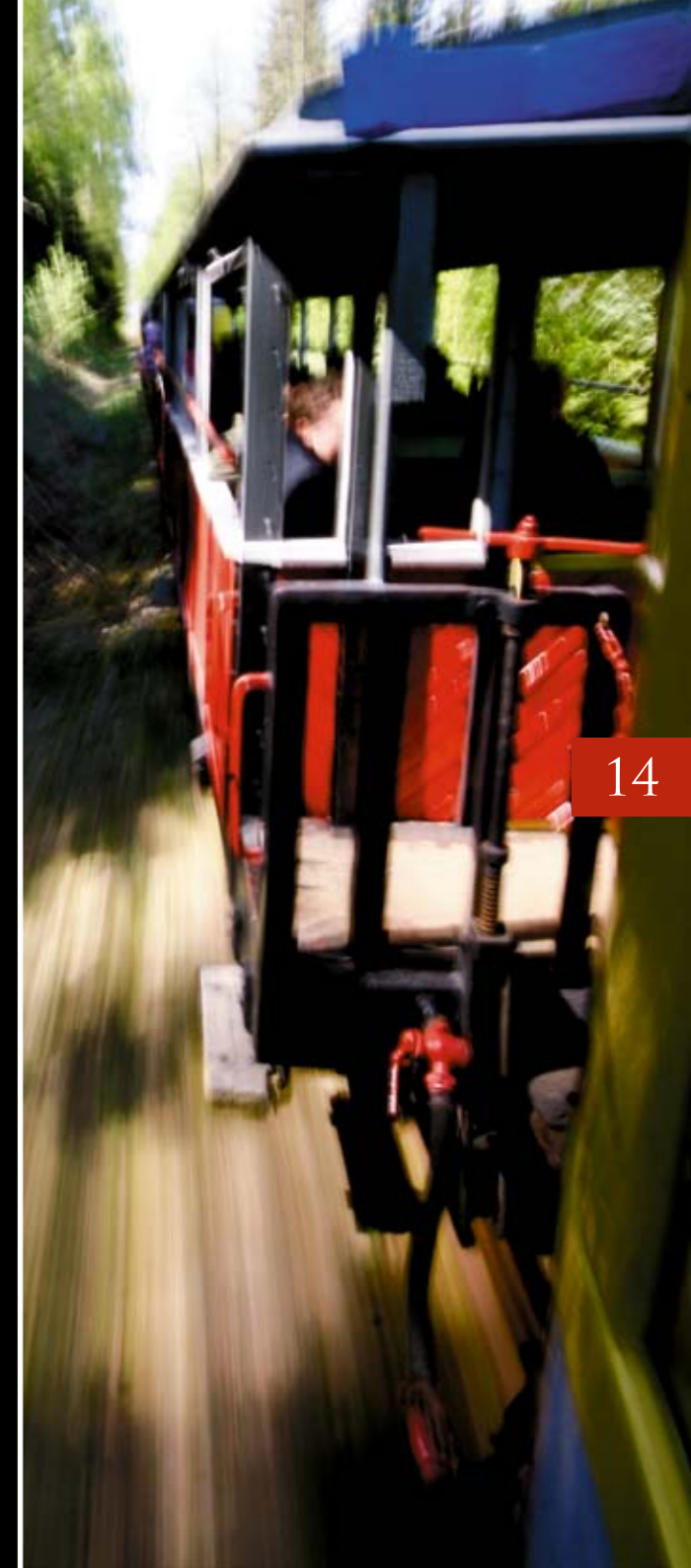
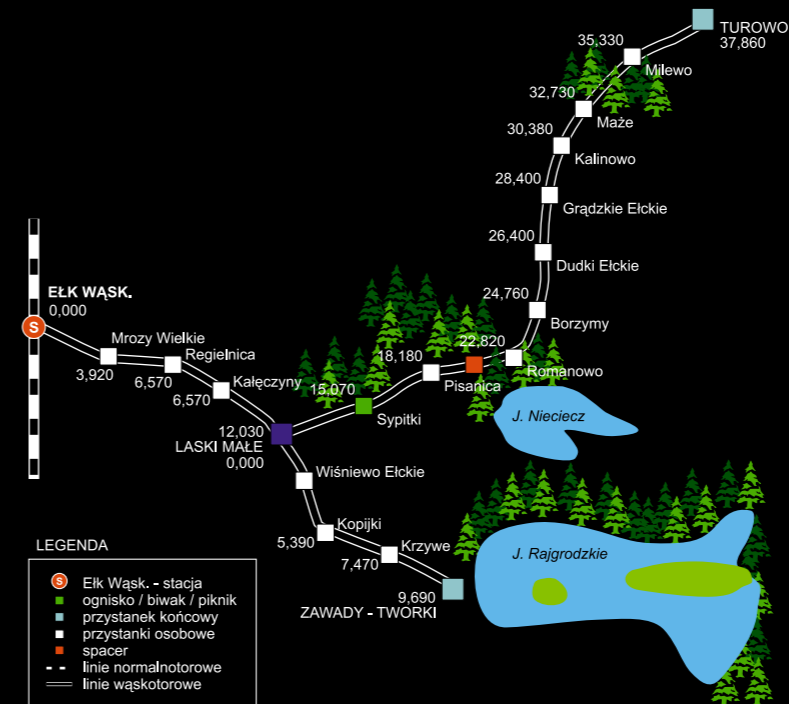
Po zrealizowaniu projektu, wzrosła atrakcyjność zespołu obiektów stacji EKW z punktu widzenia jej wykorzystania, jako oferty turystycznej.

W wyremontowanych obiektach znajdzie swoje miejsce stała wystawa maszyn i urządzeń, które są zabytkami techniki w miejscu pracy.

Szczególnie ważnym rezultatem projektu jest poprawa walorów estetycznych obiektów Ełckiej Kolei Wąskotorowej, co wpłynie na podniesienie atrakcyjności turystycznej nie tylko tego obszaru, ale całego miasta. Zmodernizowane obiekty, zaczną odgrywać istotną rolę w obsłudze turystów, przyjeżdżających do Ełku oraz jego okolic. Należy podkreślić, że renowacja obiektów dziedzictwa kulturowego Ełckiej Kolei Wąskotorowej przyczyni się nie tylko do wzrostu potencjału turystycznego miasta Ełku, ale ze względu na swój unikalny charakter, również całego regionu.

Ełcka kolej wąskotorowa - trasa

Wydawca: VEGA Studio Adv. Tomasz Müller

Tekst: Mirosław Stochaj

Zdjęcia: Marcin Kromarek, Mirosław Sawczyński, Marcin Zając, archiwum MOSiR-EKW archiwum Urzędu Miasta Ełk

Opracowanie graficzne i przygotowanie do druku: Agnieszka Zdaniewicz

Wydano na zlecenie: Urzędu Miasta w Ełku

19-300 Ełk, ul. Marsz J. Piłsudskiego 4; tel. 87 73 26 200; www.elk.pl

ISBN 978-83-63075-28-6

Urząd Miasta w Elku
19-300 Elk, ul. Marsz. J. Piłsudskiego 4

tel. 87 732 62 00, faks 87 732 62 30

um@um.elk.pl

www.elk.pl

www.mosir.elk.com.pl

www.rpo.warmia.mazury.pl

PROGRAM REGIONALNY
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI FUNDUSZ
ROZWOJU REGIONALNEGO

Warmia i Mazury regionem zjednoczonej Europy

Projekt dofinansowany ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego
w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Warmia i Mazury na lata 2007-2013